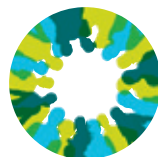




Het gezicht van de gedragswetenschapper in de jeugdzorg

Nederlands
Jeugd
instituut



Dit doet de gedragswetenschapper in de jeugdzorg

Gedragswetenschappers in de jeugdzorg leveren een actieve bijdrage aan het verbeteren van de ontwikkeling van kinderen en jeugdigen. Daarnaast richten zij zich vanuit hun deskundigheid ook op het verminderen of opheffen van opvoedingsproblematiek. Dit doen zij direct, maar ook indirect via adviezen aan jeugdzorgwerkers. In de benadering van ontwikkelings- en opvoedingsproblematiek hanteren gedragswetenschappers een systematische en methodische aanpak, gebaseerd op wetenschappelijke evidentie en ingegeven door inzichten uit de ontwikkelingspsychologie en orthopedagogiek.



Nieuw competentieprofiel

Voor gedragswetenschappers in de jeugdzorg is een nieuw competentieprofiel opgesteld. Deze folder geeft in grote lijnen aan welke taken en competenties

gedragswetenschappers in dit profiel kunnen terugvinden en waarom daarvoor gekozen is. Ook reageren verschillende betrokkenen in de jeugdzorg op het nieuwe profiel.

‘Herkenbare beschrijving van onze kerntaken’

‘De afgelopen jaren is er in toenemende mate aandacht voor de rol van de gedragswetenschapper, ondermeer in het kader van de Wet op de Jeugdzorg. Ook bij nieuwe methodieken is consequent gekeken naar de taken van de gedragswetenschapper. In feite levert die steeds een structurele inhoudelijke bijdrage aan het hulpverleningsproces, van aanmelding tot afsluiting.

Diezelfde focus vind je terug in het nieuwe competentieprofiel. Het biedt een breed overzicht van wat je in huis moet hebben, waar je ook werkt binnen de jeugdzorg. De algemene beschrijving die het profiel geeft van kerntaken op het terrein van diagnostiek, behandeling, beleid, scholing en onderzoek vind ik heel herkenbaar. Dat werkt verbindend. Het versterkt de professionele identiteit van gedragswetenschappers en biedt collega’s duidelijkheid wat zij van ons mogen verwachten. Ik hoop dan ook dat dit competentieprofiel gedragswetenschappers vooral aanzet om zichzelf te blijven ontwikkelen.’

Jessica Albrecht is gedragswetenschapper bij Bureau Jeugdzorg Overijssel.

Voor wie is het competentieprofiel bedoeld?

Het competentieprofiel *Gedragswetenschapper in de jeugdzorg* richt zich op professionals die werkzaam zijn in de preventieve jeugdzorg (waaronder bureau Halt en de Centra voor Jeugd

en Gezin), de Bureaus Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming, de provinciale jeugdzorgvoorzieningen en de justitiële jeugdinrichtingen.

Een definitie van jeugdzorg

Een korte en krachtige definitie van jeugdzorg is: ‘helpen bij opgroeien en opvoeden’. Jeugdigen en hun ouders beschikken immers over een eigen kracht waarmee zij groeien en opvoeden. In deze definitie komt goed naar voren dat de jeugdzorg zich niet alleen richt op hulp aan jeugdigen bij het opgroeien, maar ook op opvoedingsondersteuning aan ouders. Beide aspecten zie je terug in de ‘Internationale Rechten van het Kind’: het gaat om het kind, maar dat kan niet gedijen zonder goede opvoeders.

Het belang van jeugdzorg

Het opvoeden en opgroeien van jeugdigen raakt niet alleen hun eigen toekomst; het heeft ook impact op de samenleving als geheel. Dat levert soms forse dilemma's op, waarbij gedragswetenschappers, en ook jeugdzorgwerkers, moeten laveren tussen de rechten en veiligheid van het kind en de eigen opvoed-



‘Competentieprofielen gebaseerd op heldere visie’

‘De beschreven competenties zijn gebaseerd op de visie dat jeugdhulpverlening alleen succesvol is wanneer je een samenwerkingsrelatie met het kind en de ouders aangaat en daarbij optimaal gebruik maakt van hun mogelijkheden. Het is belangrijk dat deze visie is geëxpliciteerd. Dat heeft namelijk consequenties, zowel voor de opleiding als voor de inrichting van de jeugdzorg. Willen we – kijkend naar wat er binnen een gezin nodig is – hulp verlenen, dan moeten we af van het huidige, sterk versnipperde hulpverleningsaanbod. Vaak wordt hierbij naar oplossingen gezocht op het terrein van extra coördinatie, meer beheersing en nieuwe organisatievormen. Maar ouders en jeugdigen hebben vooral behoefte aan hulpverleners die van wanten weten; hulpverleners met wie ze een vertrouwensrelatie kunnen opbouwen om samen naar oplossingen te zoeken, zodat hun problemen weer leefbaar worden. Juist op dat terrein bieden de nieuwe competentieprofielen de nodige duidelijkheid.’

Heleen Jumelet is voorzitter van de werkgroep professionalisering van het Landelijk Cliëntenforum Jeugdzorg.

verantwoordelijkheid van ouders en andere opvoeders. Het werk van de jeugdzorg raakt zo aan actuele maatschappelijke en politieke thema's. Dat zie je terug in de media. Na veel negatieve publiciteit verschuift de

teneur van de berichtgeving van ‘jeugdzorg deugt niet’ naar ‘jeugdzorg is een lastig vak’ en ‘jeugdzorg is een boeiend vak’.



Spanningsveld

Werken in het belang van jeugdigen én hun opvoeders leidt tot een spanningsveld dat kenmerkend is voor jeugdzorg. In veel gevallen lopen de wensen en behoeften van jeugdigen en die van hun opvoeders namelijk niet langer vanzelfsprekend

parallel. Als hierdoor het ‘opgroeien en opvoeden’ wordt belemmerd, staan gedragswetenschappers voor het dilemma of zij wel of niet moeten ingrijpen. Wat doe je bijvoorbeeld als een kind niet naar school gaat, omdat de ouders denken dat zij het beter kunnen dan de school? En hoe

The background of the page features three stylized, light green silhouettes of people. On the left, a person is shown from the side, looking towards the center. In the middle, another person is shown from the back, looking towards the right. On the right, a third person is shown from the side, looking towards the center. These silhouettes are positioned behind the text blocks, creating a layered effect.

handel je wanneer een ouder met een verstandelijke beperking – die niet inziet dat het de opvoeding alleen onvoldoende kan vormgeven – hulpverlening weigert? Omdat ouders in dit soort situaties iets willen dat uiteindelijk niet in het belang is van hun kinderen, ligt daar een taak voor jeugdzorg.

Effectiviteit van de hulpverlening

Jeugdzorg vraagt om een professionele toepassing van kennis en kunde. Hoe professioneler dat gebeurt, hoe groter de kans is dat de geboden hulpverlening ook daadwerkelijk leidt tot de gewenste effecten. Daarom is er nadrukkelijk aandacht voor het handelen van de professional in de jeugdzorg. Uit wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van hulpverlening blijkt dat de relatie tussen hulpverlener en cliënt een belangrijke factor is. Een goede hulpverleningsrelatie komt tot stand als verwachtingen en mogelijkheden duidelijk op elkaar zijn afgestemd.

Het competentieprofiel beschrijft wat professionals in de jeugdzorg kennen en kunnen. Het maakt daarmee duidelijk waar ze voor aanspreekbaar zijn én wat buiten het bereik van hun mogelijkheden ligt.

Omgaan met kritische situaties

Tijdens hun werk met jeugdigen en hun opvoeders worden gedragswetenschappers regelmatig geconfronteerd met lastige situaties. Daarbij moeten zij binnen een bepaald spanningsveld verantwoorde keuzes maken en duidelijkheid verschaffen. In het competentieprofiel voor de gedragswetenschapper worden de volgende kritische situaties onderscheiden:

- Belang van opvoeders versus het belang van de jeugdige;
- Omgaan met verschillende partijen die bij de jeugdige en/of opvoeders betrokken zijn;

- Ontwikkelingsverloop van de jeugdige versus het ontwikkelingsverloop van opvoeders en het systeem;
- Keuzes maken op basis van informatie van de jeugdzorgwerker.

Met behulp van de in het profiel beschreven competenties is de gedragswetenschapper in staat om een professionele afweging te maken in deze situaties.

De vakvolwassen gedragswetenschapper

Een starter beschikt weliswaar over een brede basis, maar mist nog allerlei nuances die een allround professional nodig heeft. Om een vakvolwassen beroepsbeoefenaar te worden, moet je een tijdlang werkervaring opdoen in een bepaalde sector. Maar dat niet alleen. Professionele ontwikkeling vergt ook een continu leerproces van na- en bijscholing, deskundigheidsbevordering



‘Nieuw ontwikkelingsperspectief voor gedragswetenschappers...’

‘Binnenkort moet iedereen die in de Jeugdzorg werkt – dus ook psychologen en orthopedagogen – beschikken over een beroepsregistratie. Je komt pas in aanmerking voor deze beroepsregistratie als je voldoet aan bepaalde eisen. Zo moet je, behalve je vierjarige universitaire opleiding, bijvoorbeeld ook een aanvullend tweejarig postmaster-traject hebben gevolgd om het vak van gedragswetenschapper zelfstandig te kunnen uitoefenen. Het nieuwe competentieprofiel sluit direct aan bij deze ontwikkeling. Uit het profiel blijkt dat je als gedragswetenschapper een hoog niveau van vakbekwaamheid nodig hebt om je werk goed te kunnen doen. Juist omdat er hoge eisen aan die vakbekwaamheid worden gesteld, biedt het profiel een uitgelezen kans om je verder te professionaliseren. In het verlengde hiervan biedt de beroepsregistratie cliënten de garantie dat zij met gekwalificeerde hulpverleners te maken hebben.

Ik verwacht dat er door de verplichte beroepsregistratie en het competentieprofiel een nieuw ontwikkelingsperspectief ontstaat voor gedragswetenschappers. Dit biedt een mooie kans om de kwaliteit van de jeugdzorg op een hoger plan te tillen.’

Britt van Beek is secretaris sector Jeugd van het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP).

op de werkplek, praktijktraining, supervisie, intervisie, enzovoort. Al deze activiteiten zijn gericht op het verbreden en verdiepen van praktijkervaring en het verwerven van competenties om

het beroep van gedragswetenschapper verantwoord en zorgvuldig te kunnen uitoefenen. Beroepsregistratie is hierbij een goed instrument om vakmanschap te bevorderen.

Taken van de gedragswetenschapper

Het competentieprofiel gedragswetenschapper in de jeugdzorg biedt een uitgebreide beschrijving van de kerntaken die je in dat

beroep nodig hebt in verschillende functies en voorzieningen in de jeugdzorg. Deze kerntaken bestaan uit cliëntgebonden, organisatiegebonden en professiegebonden taken.

- *Cliëntgebonden taken:* taken die te maken hebben met het werken met jeugdigen, opvoeders of andere cliënten. Bijvoorbeeld het uitvoeren van diagnostisch onderzoek, het uitvoeren van interventies of het opstellen van een inhoudelijke kader.
- *Organisatiegebonden taken:* taken die te maken hebben met het functioneren binnen een organisatie. Zoals het meedenken over beleid.
- *Professiegebonden taken:* taken die te maken hebben met de ontwikkeling van de gedragswetenschapper in zijn beroep. Zoals het zelfstandig werken aan deskundigheidsbevordering, het professionaliseren van de beroepsuitoefening en het participeren in wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek.



Generieke en vakspecifieke competenties

Hoeveel en welke competenties een gedragswetenschapper in de jeugdzorg moet hebben, hangt af van de setting waarin de werkzaamheden plaatsvinden. Elke gedragswetenschapper deelt daarbij bepaalde generieke competenties met



andere disciplines in de sector Zorg en Welzijn. Denk aan het informeren en adviseren van ouders en kinderen, het samenwerken met andere professionals en het meedenken over het beleid van de eigen organisatie. De specifieke setting van het werk is hierbij uiteindelijk bepalend voor de concrete invulling van de betreffende competenties.

Naast deze generieke competenties zijn er vakspecifieke competenties die de identiteit van de gedragswetenschapper in de jeugdzorg bepalen. Hierbij gaat het om het:

- Werken vanuit visie op opvoeding en ontwikkeling;
- Contact leggen en onderhouden met jeugdigen en opvoeders;
- Overbrengen van visies over opvoeden en ontwikkeling op andere professionals;
- Toepassen van interventies en het geven van therapie;

- Nemen van eigen initiatief en het benutten van kansen;
- Coördineren van zorg;
- Toepassen en overdraagbaar maken van nieuwe wetenschappelijke inzichten.

Tot slot besteedt het competentieprofiel aandacht aan competenties waarmee beroepskrachten in de jeugdzorg belangrijke thema's binnen hun werk kunnen aanpakken. Bijvoorbeeld het omgaan met cliënten in een gedwongen kader, het rekening houden met culturele diversiteit of verschillende opvattingen over opvoeding. Maar ook om verantwoord om te gaan met vermoedens van kindermishandeling of ander geweld in de huiselijke kring en voor het waarborgen van de eigen veiligheid bij verbaal geweld en agressief gedrag.

Competenties in organisaties

Steeds meer jeugdzorginstellingen werken met competentie management. Hierbij worden competentieprofielen gebruikt bij de ontwikkeling van medewerkers en het opstellen van bijscholings- en persoonlijke ontwikkelingstrajecten. Door de koppeling van competenties aan

organisatiedoelstellingen, komen de algemene visie van de organisatie en de individuele deskundigheidsbevordering meer op één lijn. Het integreren van het landelijke profiel in het eigen personeelsbeleid draagt bij aan de verdere samenhang en herkenbaarheid van de beroepsuitoefening binnen de sector.



‘Gericht bouwen aan een professionele organisatie’

‘Binnen onze instelling hadden we wel op papier staan welke taken bij bepaalde functies horen. Maar we hadden niet vastgelegd hoe die taken uitgevoerd moeten worden en wat daarbij de speerpunten zijn. Daarom zijn we vier jaar geleden gestart met competentie management. Deze ervaring hebben we ingezet bij de ontwikkeling van de landelijke competentieprofielen voor gedragswetenschapper in de jeugdzorg en de jeugdzorgwerker. In vergelijking met deze landelijke profielen zijn onze eigen profielen compacter. Maar inhoudelijk gezien komen beide versies behoorlijk overeen. Door het werken met competentie management is er eenheid in taal ontstaan over het functioneren van onze medewerkers, zowel voor hulpverleners als leidinggevend. Bovendien hebben alle medewerkers hierdoor veel beter zicht gekregen op hun ontwikkelpunten, ambities en uitdagingen. Dat alles gerelateerd aan de inhoud van hun werk. Zo hopen we ook de prestaties van onze organisatie als geheel te kunnen verbeteren.’

Gerda Huijbregts is clustermanager bij De Combinatie Jeugdzorg in Eindhoven.

Opleidingen voor gedragswetenschappers in de jeugdzorg

Om aan de slag te kunnen als gedragswetenschapper in de jeugdzorg is een universitaire opleiding vereist. De meest relevante opleidingen zijn pedagogiek en psychologie, waarmee men de master kan volgen

tot orthopedagoog en kinder- en jeugdpsycholoog. Voor verdere verbreding en verdieping van het beroep kunnen gedragswetenschappers in de jeugdzorg een post-academische opleiding volgen, bijvoorbeeld tot orthopedagoog-generalist of gezondheidszorg (GZ) psycholoog.



Een fundament voor professionaliteit

Tegelijkertijd met het competentieprofiel *Gedragswetenschapper in de jeugdzorg* is ook het competentieprofiel *Jeugdzorgwerker* ontstaan. Samen vormen ze de specificatie van de beroepenstructuur Zorg en Welzijn in de jeugdzorg. De profielen zetten een eerste stap naar een verbeterde beroepsuitoefening in de jeugdzorg

door moderne beroepskrachten. Ze maken duidelijk wat het werk inhoudt, wat men moet kennen en kunnen en wat professioneel handelen betekent. Ze stellen beroepskrachten beter in staat om hun vakbekwaamheid aan te tonen en door middel van de juiste scholing kundig en bij de tijd te blijven. Daarnaast zijn de profielen een eerste voorwaarde voor professionals in de jeugdzorg om zich beter te

‘In dit vak heb je een brede scoop nodig’

‘Toen ik het nieuwe competentieprofiel las, dacht ik: wat hebben we toch een uitdagend beroep! Alle aspecten waar je als gedragswetenschapper aan toe zou moeten komen, komen namelijk voorbij. Van het primaire proces tot onderzoek, beleid en politiek. Door die breedte vind ik dit werk heel boeiend.

Natuurlijk heb je als beginnende gedragswetenschapper je handen vol aan het contact met cliënten en collega’s. Maar zodra je daar meer bedreven in wordt, merk je dat je een brede scoop nodig hebt om dingen te kunnen veranderen of te begrijpen. Hoe verhoudt je eigen organisatie zich bijvoorbeeld tot de totale zorgketen, tot de politiek en tot de financiering van de zorg? Uiteindelijk zijn dat soort zaken net zo bepalend voor de kwaliteit van ons werk, als onze eigen individuele inbreng. Daarom vind ik het goed dat al die facetten aan bod komen in het werk van gedragswetenschappers. We zien dat de problematiek van onze cliënten steeds complexer wordt. Zij trekken zij zich niets aan van de verschillende financieringsstromen in de zorg. Daarom zijn er breed opgeleide orthopedagogen en GZ-psychologen nodig, die over en weer weten welke zorg zij aanbieden en elkaar als ketenpartners aanvullen om kinderen en hun ouders zo goed mogelijk verder te helpen.’

Wiesje ten Brink is gedragswetenschapper bij Bureau Jeugdzorg Friesland.

organiseren en, door middel van registratie, erkenning en bescherming te krijgen. De profielen bieden een duidelijk fundament om professionele

beroepsuitoefening op te bouwen en kwaliteit van de hulpverlening richting cliënten te garanderen.

Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg

De competentieprofielen zijn tot stand gekomen in het kader van het Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg. Dit actieplan heeft als doel het beter toerusten en faciliteren van iedereen die direct betrokken is bij de hulpverlening aan jeugdigen en ouders. Voor meer informatie over het Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg kun je terecht op de website www.nji.nl/professionaliseringjeugdzorg.

Meer informatie

De competentieprofielen zijn, in samenwerking met het werkveld, opgesteld door het Nederlands Jeugdinstituut en MOVISIE Beroepsontwikkeling. Het gehele competentieprofiel staat beschreven in de publicatie *Gedragswetenschapper in de jeugdzorg* en is voor € 9,90 te bestellen op onze website www.nji.nl/publicaties.

Tekst: Wybo Vons, Niels Zwikker

Foto's: Marco Derksen, Istock,

Marsel Loermans, Bettina Neumann,

Patrick Sheándell O'Caroll

(PhotoAlto), Tresca

Nederlands
Jeugd
instituut



Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling